

SZALONNÁS TÉGLA

Az elmúlt negyven év nemcsak gazdasági, hanem *nyelvi zűrzavart is hagyott ránk* (az eszmeit jobb nem is említeni). Ez a kifejezés: „*népi demokrácia*” például egy törpe kisebbség önkényuralmát jelentette, s ez aztán a „nép” szóval jelölt fogalom, illetve az e fogalom alá sorolhatók (gyakorlatilag: mindannyiunk) gyanússá válását eredményezte; azt, hogy a nemzet (idáig ez volt a gyanús) fogalmából kimarad a nép, az istenadta nép. A részt jelentő párt is elvesztette eredeti értelmét, amint nagy P-vel kezdték írni - a mai többpártokban ez a beidegződés él tovább, szinte mindegyik egy jó nagy P-ről álmodik... A politikai tolvajnyelv (demokratikus centralizmus; a szocializmus alapjainak lerakása; kölcsönös baráti segítségnyújtás, azaz: a KB-nak mindig igaza van; elfáradtunk tartani; nyílt agresszió) mellett, vagy inkább alatt, kialakult egy köznapi túléléstaktikai zsargon is, melynek elemzése és a felsőbb nyelvrétegekkel (a kommunista „fentebb stíllel”) való összehasonlítása egy boldogabb, nyugodtabb kor nyelvészeinek feladata lészen. Én csak egy szó, *illetve fogalom egy-egy szinonimájával, illetve az ezekkel kapcsolatos mulatságos félreértésekkel szeretnék foglalkozni rövid dolgozatomban.*

 Az előző rendszer remélhetőleg felújíthatatlan intézményéről van szó: a hangulat-, illetve feljelentéseket szolgáltató spiclikéről. A spicli, azaz besúgó – ma még nem kell megmagyarázni, mire is gondolkodok – szót „lentebb stílünk” régóta a „tégla” szóval helyettesítette. Hogy ezt a jelentésváltozást a szocializmus építésének obligát emlegetése vagy a beépüléssel kapcsolatos asszociáció ihlette, nem tudom. Mindenesetre kora ifjúságomban is tudtam már, mit jelent az, ha valakire azt mondják: vigyázz vele, ez egy tégl. Én tudtam, mi tudtuk, de dicső vezéreink az építés lázában élve, és mindenütt új és új falakat emelve, a tégl. szó kompromittálásáról már nem vettek tudomást.

Így Szűcs Istvánné, országos úttörőelnök, majd V. kerületi első titkár, akit a nyolcvanas évek elején, az utolsó és drasztikusan letört, még a KISZ-en belüli megújulási mozgalom idején Szegedre küldtek, hogy megbékítse a forrongó egyetemistákat. Ő ugyanis valahogy így kezdte beszédét: *„Kedves Elvtársak! Minden szó, ami itt elhangzik, és mi is mindannyian, akik jelen vagyunk, egy-egy tégla vagyunk a szocializmus falában...”*

A hatás visszafojtott, de leírhatatlan volt.

 Ennyit arról, hogy a vezetők és vezetettek egy idő után az elemi nyelvi közlések szintjén se találkoztak már. *De hogy jön ide a szalonna?* Ez már az én nyelvi és fogalmi döccenőim közé tartozik.

1989 nyarán egy még Leningrádban élő és egy már tíz éve izraeli orosz zsidó család találkozásának voltam tanúja – néhány napig a házigazda szerepét is betöltöttem. Az izraeli férfi egyik első kérdése ez volt: – *Aztán van-e Magyarországon jófajta spik?* – Lázasan kutattam emlékezetemben, míg rájöttem, hogy ezt a szót spicli, besúgó, azaz téglá jelentéssel többször is hallottam már orosz barátaimtól. Rávágtam: – *Azelőtt nálunk is rengeteg spik volt, de most már nem kell tartani tőlük, mindenki azt beszél, amit akar.* – Válaszomat harsány nevetés fogadta. Ugyanis a spik az orosz köznyelvben *szalonnát* jelent – császár- vagy angolszalonnát, nem a szalo szóval jelölt közönséges zsírszalonnát, amivel a szovjet boltokban egyedül találkozhattam annak idején. Csak hát Izraelben ilyesmit fogyasztani egy zsidónak, még ha vallástalan is, nagy illetlenség lenne, újdonsült ismerősöm, aki orosz korában nagy kedvelője volt ennek a ritka csemegének, ezért fordult hozzám. Ki is próbálhatta az összes, nálunk kapható fajtát – az abálttól a kolozsvári szalonnáig, a finom füstölt és pácolt, a zsírt csak tiaraként viselő sonkákról nem is beszélve.

Hogy aztán egyéb spikekkel, azaz téglákkal, besúgókkal, spiclikkel találkozott-e kies hazánkban, nem tudom. Mint ahogy azt sem, nem jelentették-e otthon az izraeli titkosszolgálat emberei vendégem hazaárulásszámba menő viselkedését – ahogy az a szalonnát falta! Szinte sajnáltam, hogy nem tartozom a felekezetéhez – milyen édes, illetve sós és fűszeres lett volna átlépni az egyetlen vagy legalábbis legnagyobb korlátot, amit egy szabad állam polgárai elé emelt.

Jó étvágyat mindannyiunknak, de kerüljük a nehéz ételeket! A „szalonnás téglát” senkinek sem ajánlom.

(Délmagyarország, 1992. január 9.)

(Kiegészítés a **Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések** című kötethez)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)